

- Araştırma Makalesi -

**# ADLİ KONTROL TEDBİRLERİNE DURUŞMASIZ OLARAK
KARAR VERİLEBİLİR Mİ?
KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ HAKKI BAĞLAMINDA
BİR İNCELEME***

*(CAN JUDICIAL CONTROL MEASURES BE DECIDED WITHOUT HEARING?
A RESEARCH IN THE CONTEXT OF RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY)*

Buğrahan Fertelliöğü**

ÖZ

Bu çalışmada adli kontrol kararının duruşmasız olarak verilip verilemeyeceği sorusu üzerine bir inceleme yapılmıştır. Özellikle konutu terk etmeme tedbirine duruşmasız olarak karar verildiği takdirde kişi özgürlüğüne yapılan bu müdahale sonucunda işletilmesi gereken güvencelerin sağlıklı şekilde korunamadığı tespit edilmiştir. Bu durumda ortaya çıkan sorunların kaynağı ilgili mevzuatın AIHS ve Anayasa ile uyumsuz olmasıdır. Bu nedenle çalışmanın merkezinde yer alan soruya verilecek kategorik yanıt olumsuz olmuş ve süreçlerin hak ihlaline neden olmayacak şekilde yürütülmesi için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Adli Kontrol, konutu terk etmeme, kişi özgürlüğü ve güvenliği, duruşma.

ABSTRACT

This study set out to investigate on the question of "can judicial control measures be decided without hearing". It is detected that guarantees for persons deprived of liberty are not protected properly in this

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 06.03.2019 tarihinde Yayınevimize ulaşmış olup, 18.03.2019 tarihinde birinci hakem; 16.05.2019 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir.

** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü yüksek lisans öğrencisi. (ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1238-9888>).

way, particularly, when the measure of house arrest is decided. In this circumstances, problems arised from domestic legislations that are not compatible with the Convention and the Constitution. Finally, this disquisition has shown that the question in the center of this study should be answered with “no”, categorically, and also some recomendations are made to provide execution without violation of rights.

Keywords: *Judicial control, house arrest, right to liberty and security, hearing.*

GİRİŞ

Ceza adalet sistemlerinde koruma tedbirleri ile amaçlanan, suç soruşturması ve kovuşturmasının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesidir. Terazinin bir kefesinde yargılama süreçlerinin selameti dururken bir diğerinde ise daima temel hak ve özgürlükler yer alır. Zira, uygulanan hemen her tedbirle en az bir hakka müdahale gerçekleşmektedir. Tedbirleri düzenleyen muhakeme normları da bu doğrultuda temel hak ve özgürlüklere yer veren Anayasalar ve taraf olunan uluslararası sözleşmelerle uyumlu şekilde üretilirler.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (“CMK”) ile getirilen en önemli yeniliklerden biri de adli kontrol tedbirleri olmuştur. Kanun gerekçesinde vurgulandığı haliyle adli kontrol tedbirlerinin temel amacı; tutuklamaya yani kişi özgürlüğüne doğrudan müdahale edilmesine bir alternatif üretmektir. Gerçekten de adli kontrol kurumuna sisteme entegre edildiği ilk andan itibaren çok sık başvurulmuştur¹. Buna karşın, adli kontrol normlarının yol açtığı temel hukuki sorunlara eğilen klinik çalışmalara halen daha pek rastlanmamaktadır. Bu temel sorunlardan biri de adli kontrol tedbirlerine duruşmalı olarak karar verilip verilemeyeceği hakkındadır. CMK’da bu yönde doğrudan bir düzenleme olmadığı gibi, ceza hukuku yazınında da –konu hakkında sistematik bir çalışma olmamakla birlikte- bir görüş birliği sağlanamamıştır.

¹ T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2019 Ocak Ayı İstatistikler, http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/istatistik/2019/ocak_2019.pdf; Erişim Tarihi: 25.02.2019; 2019 Ocak ayı itibari ile toplamda 434.589 kişi hakkında adli kontrol tedbirlerine karar verilmişti.

Bu çalışma ile amaçlanan; “adli kontrol tedbirlerine duruşmasız olarak karar verilebilir mi” sorusuna kategorik ve bu yönde kapsayıcı bir yanıt vermeyi denemektir. Çalışmada öncelikle adli kontrol tedbirleri hakkında genel bir çerçeve çizilecektir. Bunun ardından ise, soruya verilecek yanıtın “evet” olması halinde “tümel evetleme” sonucuna ulaşılabileceğinden; herhangi bir tikel ihtimalde “hayır” yanıtını vermenin imkânı üzerinde durulacaktır. Zira bir tek ihtimalde dahi olumsuz yanıt verilmesi, önermeyi tümel olarak evetlememize engel olacak ve kapsayıcı yanıtımız “hayır” olacaktır. Bu yönde bir inceleme için ise kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı bağlamında bir soruşturma yapmak yöntemsel açıdan doğru gözükmektedir. Zira, adli kontrol tedbirleri ile müdahale edilebilecek hak ve özgürlüklerden görece en çok güvence ile korunana kişi özgürlüğü ve güvenliğidir. Bu soru üzerine verilecek kategorik bir yanıtın, bu hakka yapılacak bir müdahale neticesinde de doğruluk iddiasını koruyabilmesi gerekir.

1. ADLİ KONTROL TEDBİRLERİ: GENEL OLARAK

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 109² ile 115’inci maddeleri arasında tutuklamaya alternatif olarak adli kontrol tedbirleri düzenlenmiştir. Kanun maddesinin gerekçesinde özellikle Fransız ceza adalet sistemi örnek alınarak bu kurumun iç hukuka dahil edildiği ve asıl amacının suç isnadı altındaki kişinin tamamen hürriyetinden yoksun bırakılmasından daha hafif bir çözüm arayışı olduğu vurgulanmıştır.³ Ger-

² CMK Md. 109:

(1) (Değişik: 2/7/2012-6352/98 md.) Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir. (...)

³ “Yalnız başına tutuklama, hâkimi, şüpheli veya sanık hakkında ya da bütünüyle hürriyetinden yoksunluğa ya da tam serbest bırakmaya mecbur kılan bir tedbirdir; adı geçenler ya bir yerde kapatılacaktır veya tam serbest bırakılacaklardır. Tasarı bu maddesi ile bu iki durum arasında adli kontrol kurumunu getirmiş bulunmaktadır. Söz konusu kurum tesis edilirken Alman, İtalyan ve özellikle Fransız hukuku göz önünde bulundurulmuştur. Kurum ilgiliyi özgürlüğünden yoksun kılmamakla birlikte gözlemeyi ve denetlemeyi olanaklı kılan tedbirlere tabi kılmaktadır; böylece kişinin kaçması riski azaltılırken hürriyetten tümü ile yoksun kılmanın zararları da ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bu yeni kurumun hem özgürlükçü ve hem de kamu düzenini koruyucu nitelikte olduğu söylenebilir. Bu kurumdan sonra tutukluluğun uygulanması istisna hale gelmektedir. Kurum şüpheliyi hürriyetinden yoksun hale getirmemekle

çekten de CMK'nın 100, 101 ve 109'uncu maddeleri birlikte değerlendirildiğinde adli kontrol tedbirinin tutuklama ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tutuklamayı düzenleyen 100'üncü madde, somut delile bağlı kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedeni ile birlikte tedbirin ölçülü olması gerekliliğine işaret etmektedir. 101'inci maddede de yine tutuklama kararında tedbirin ölçülü olduğunun belirlenmesi ve adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kalacağına dair değerlendirmenin yapılması zorunluluğuna yer verilmiştir. 109'uncu maddede ise doğrudan kişinin tutuklanmasının yerine adli kontrol tedbiri altına alınabileceği düzenlenerek bu ilişki pekiştirilmiştir. Gerçekten de Anayasa'nın 13'üncü maddesi gereği temel hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü müdahale ölçülü olmak zorundadır. Ölçülülük doğrudan hukuk devleti ile alakalı olup, kamu organlarının, yurttaşların temel hak ve özgürlüklerine karşı yapacakları müdahaleler için önemli bir güvence sağlar. Bu ilkenin bir gereği olarak yasama organının bu yönde bir tasarrufta bulunması Anayasa ile de uyumluluk gösterir.⁴

Yukarıda bahsedilen ilişkinin bir gereği olarak adli kontrol tedbirinin amacının tutuklama ile aynı olduğu ifade edilebilir. Yani kısaca amaç, şüpheli ya da sanığın, yargılama esnasında kaçmasını ya da delilleri karartmasını engellemek, yargılamanın devam etmesini ve nihayetinde infazın gerçekleşmesini sağlamaktır.⁵

2. ŞARTLARI

CMK'nın adli kontrolü düzenleyen 109'uncu maddesi esasen şüpheli terminolojisini kullansa da 110'uncu maddenin üçüncü fıkrası gereği hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde adli kontrol tedbirlerinin uygulanması imkânı vardır.⁶ 109'uncu madde gereği şüpheli ya da

birlikte, aynı sonuçların elde edilebileceği hallerde adli kontrole hükmetmek gerekecektir (...)"

⁴ Nurullah Kunter- Feridun Yenisey- Ayşe Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18 Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 2010, s.978.

⁵ Cumhur Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku-I, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s.316.

⁶ CMK md. 110.

sanığın adli kontrol altına alınabilmesi için CMK'nın 100'üncü maddesinde düzenlenen tutuklama sebeplerinin varlığı gerekir. Bu halde öncelikli olarak hangi durumda tutuklama tedbirine hükmedilebileceği incelenmelidir.

CMK'nın 100'üncü maddesine göre, şüpheli ya da sanığın tutuklanabilmesi için, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterir somut delil ve bununla birlikte en az bir tutuklama nedeninin varlığı gerekmektedir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında da tutuklama nedenleri sayılmıştır. Somut olgulara bağlı olarak kişinin kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesi ya da delilleri yok etme, gizleme veya tanıklar üzerinde baskı kurma ihtimalinin bulunması tutuklama nedeninin varlığı anlamına gelir.⁷ Bununla birlikte soruşturma ya da kovuşturma, aynı maddenin üçüncü fıkrasında sayılan katalog suçlardan biri hakkında yürütülüyorsa, tutuklama nedeni var sayılabilecek, şüpheli ya da sanığın yalnızca kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delille birlikte tutuklanması mümkün olabilecektir. Bazı yazarlara göre 100'üncü maddede sayılanlara ek olarak soruşturma ve kovuşturması şarta bağlanmış suçlar bakımından bu şartların gerçekleşmiş olması da adli kontrol kararı verilebilmesi için gerekli görülmektedir.⁸ Yine 109'uncu madde metninde "tutuklama sebebi" lafzının kullanılması, kuvvetli suç şüphesinin aranıp aranmayacağı noktasında ufak bir tereddüde neden olmuş fakat doktrinde bu şartın da aranacağı noktasında mutabakat sağlanmıştır.⁹

Tutuklamayı düzenleyen 100'üncü madde ayrıca ölçülülük değerlendirmesini de şart koşmuştur. Şöyle ki, şüpheli ya da sanığın tutuklanabilmesi için yukarıda bahsedilen şartlar gerçekleşmiş olsa dahi, tutuklama ölçülü değilse bu tedbire hükmedilemeyecektir. Tutuklamanın ölçüsüz olduğu durumda kanun koyucunun adli kontrol tedbirini düzenlemiş olması, bir an için adli kontrol için de ölçülülük kriterinin aranıp aranmayacağını tartışmaya açar. Unutmamak gerekir ki, ölçülülük yal-

(3)109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da, kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır.

⁷ Feridun Yenisey-Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 350.

⁸ Hüseyin Aldemir, *Yakalama, Gözaltına Alma, Tutuklama, Adli Kontrol Hürriyeti Kısıtlayan Adli Koruma Tedbirleri*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014, s.251.

⁹ Metin Feyziolu, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespitler ve Değerlendirmeler, Ankara: TBB Dergisi, Sayı 62, 2006, s.56.

nızca 100'üncü maddede düzenlenen bir ölçüt değil aynı zamanda Anayasa'nın 13'üncü maddesi gereği temel hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü müdahalede değerlendirilmesi gereken anayasal bir güvencedir.¹⁰ Bu halde, adli kontrol tedbirine hükmedecek hâkim ya da mahkemenin, hükmedilecek tedbir özelinde ölçülülük değerlendirmesini muhakkak yapması gerekir. Adli kontrol bakımından ölçülülük, hem tutuklama ile bu tedbirin ilişkisi bakımından, hem de tedbirin kendi içinde ölçülü olup olmadığı noktasında önem arz eder. Adli kontrol tedbirinde ölçülülük ilkesi; karar verilirken yükümlülüğün belirlenmesi ve şüpheli ya da sanık bakımından bireyselleştirilmesi, bu yükümlülüklerden biri veya birkaçına hükmedilmesinin mevcut yargılama bakımından dikkate alınması gibi konularda öne çıkar.¹¹

Adli kontrol tedbirlerinin tutuklama ile ilişkisinin özel bir hali de tutuklama yasağı ve tutukluluk süresinin dolması durumunda görünür. CMK'nın 100/4'üncü maddesi gereği; adlî para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilememektedir. Fakat bu durum adli kontrol tedbirlerine hükmedilmesine engel olmayacaktır. Zira CMK md.109/2 gereği tutuklama yasağının bulunduğu hallerde de adli kontrol tedbirlerine hükmedilebilecektir. Yine CMK'nın 102'inci maddesinde hukukumuzdaki azami tutukluluk süreleri düzenlenmiştir.¹² Bu halde de CMK md.109/7 gereği,

¹⁰ Anayasa Md 13:

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

¹¹ Özen Kaya Göçmen, Adli Kontrol Koruma Tedbirinin İnsan Hakları Işığında Değerlendirilmesi, Ankara: Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi Sayı: 65 (4), 2016: 1749-1814, s. 1775.

¹² CMK Md. 102:

(1) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/18 md.) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. (2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde ta-

şüpheli ya da sanık için azami tutukluluk sürelerinin dolması durumunda dahi adli kontrol tedbirlerine hükmedilebilecektir. Bu iki durum adli kontrol kararı verilebilmesi için gereken tutuklama sebeplerinin varlığı koşuluna istisna oluşturmaktadır.

3. ADLİ KONTROL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

CMK, adli kontrol tedbiri talep edecek savcı ya da karar verecek hâkime oldukça geniş bir koruma tedbiri kataloğu sunar. 109/3'üncü maddeye göre hükmedilebilecek adli kontrol tedbirleri şunlardır: a) “Yurt dışına çıkmamak. b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak. c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrularına ve gerektiğinde mesleki uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak. d) Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanmamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek. e) Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olmak ve bunları kabul etmek. f) Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak. g) Silah bulduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silahları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek. h) Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere ayni veya kişisel güvenceye bağlamak. i) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek. j) Konutunu terk etmemek, k) Belli bir yerleşim bölgesini ter etmemek, l) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek.” Bu tedbirlere ilaveten Çocuk Koruma Kanunu'nun 20'inci maddesinde de; a) “Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak. b) Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek. c) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak.” şeklinde üç adet ilave koruma tedbirine yer verilmiştir.

nımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez.

Gerçekten de tutuklamaya alternatif olması amacıyla getirilen adli kontrol kurumunun içinde bu kadar farklı tür tedbir barındırması önemlidir. Zira, bir koruma tedbiri ile müdahalede bulunulan hak ve bu doğrultuda sağlanan kamusal menfaat arasında bir denge olması gerekir. Her suç soruşturma ve kovuşturmasının kendine özgü niteliği ve şüpheli ya da sanığın kişisel durumu dikkate alındığında çok sayıda seçeneğin olması anlamlıdır. CMK'nın 101'inci maddesi gereği her tutuklama talebinde ve kararında adli kontrol tedbirlerinin yetersizliğine ilişkin bir belirlemenin yapılması zorunluluğu, savcı ve hâkim için katalogdaki tüm tedbirleri değerlendirme yükümlülüğü doğurmaktadır.¹³

Bu kadar çok sayıda koruma tedbirinin bulunmasının olumsuz sonucu ise kategorik belirleme yapmanın güç hale gelmesidir. Zira, CMK md.109'da sayılan tedbirler için adli kontrol kurumu ile birçok temel hak ve özgürlüğe müdahalenin mümkün olduğu görülmektedir. Örneğin, md.109/3-f'ye göre verilecek güvence bedeli tedbiri Anayasa'nın 35'inci maddesi ile korunan mülkiyet hakkına bir müdahaleye imkân vereceken; md.109/3-a gereği verilecek yurtdışına çıkış yasağı tedbiri seyahat hürriyeti bakımından bir müdahaleye neden olacaktır. Anayasa'nın 13'üncü maddesi, 2001 değişikliklerinden önceki hâli ile bir genel sınırlandırma rejimi öngörmüştü. Madde metninin ilk hâlinde genel sınırlandırma nedenleri arasında; devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amaçları sıralanmıştı. Anayasa metninde yapılan 2001 tarihli değişiklik ile genel sınırlandırma nedenleri kaldırılmış ve "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz*" şeklini alan yeni hâli ile madde metni, artık temel hak ve hürriyetlerin ancak ilgili hak ve hürriyeti düzenleyen anayasa maddesinde yer alan sınırlandırma nedeni ile sınırlandırılabilceğini içermiştir.¹⁴ Bu

¹³ Nuhoglu-Yenisey, 2016, s. 354.

¹⁴ Sibel İnceoğlu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa: Haz. Ece Göztepe ve Aykut Çelebi, Demokratik Anayasa, 1. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları, 2012'nin içinde, s. 320.

hâlde temel hak ve özgürlüklere yapılacak her müdahale için hak ve özgürlük normunun kabul ettiği sınırlama nedeninin varlığının aranacağı düşünöldüğünde, birçok hak bakımından müdahale imkânı sağlayan adli kontrol tedbirleri için kategorik belirleme yapmak zorlaşmaktadır. Bu durum, çalışmamızın asıl sorusu olan adli kontrol tedbirine duruşmasız olarak karar verilip verilemeyeceği noktasında da önemlidir.

4. ADLİ KONTROL KARARI

CMK'nın "Adli Kontrol" başlıklı 109'uncu maddesi her ne kadar "bir suç şüphesiyle yürütölen soruşturmada" ibaresiyle başlıyor olsa da aynı maddenin üçüncü fıkrası gereği adli kontrolün yalnız soruşturma evresine hasredilmediği anlaşılmaktadır. Adli kontrol kararını düzenleyen 110'uncu madde gereği soruşturma evresinde adli kontrol tedbirlerine hükmedilebilmesi için Cumhuriyet savcısının istemi gerekir.¹⁵ Ceza yargılamasının temel prensipleri gereği yargılama makamının istemsiz karar veremeyeceği bu nedenle her aşamada istemin aranacağı görüşü gereği kovuşturma evresinde de istemin aranacağı sonucuna ulaşılmaktadır.¹⁶ Bu konu hakkında bir başka görüşe göre de tıpkı tutuklama kararı gibi adli kontrol tedbirleri bakımından da kovuşturma evresinde istemsiz karar verme prosedürü uygulanabilecektir.¹⁷

Adli kontrol kararı da tıpkı diğer mahkeme ve hâkim kararları gibi gerekçeli olmak zorundadır. Hem Anayasa'nın 134'üncü maddesi hem de CMK'nın 38'inci maddesi uyarınca bu gereklilik mevcut olup adli kontrol bakımından özel öneme sahiptir. Zira, tutuklama kararını düzenleyen 101'inci madde gereği tutuklama isteminde adli kontrol kararlarının neden yetersiz kalacağına dair bir değerlendirmenin yapılması zorunluluğu vardır. Bu durum, hâkim ya da mahkeme bakımından da her tutuklama kararında adli kontrol bakımından bir değerlendirme yapma ve bu doğrultuda gerekçe yazma yükümlölüğu doğurmaktadır. Gerekçenin diğer görünümü ise şüpheli ya da sanığı adli kontrol tedbiri altına alan

¹⁵ CMK md. 110:

(1) Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adli kontrol altına alınabilir.

¹⁶ Nuhoğlu-Yenisey, s. 344.

¹⁷ Nevzat Toroslu- Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara: Savaş Yayınları, 2008, s.231.

karar açısından geçerlidir. Burada da doğrudan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) md.6 ve Anayasa md.36 gereği gerekçeli karar hakkı kapsamında bir değerlendirilme yapılmalıdır.¹⁸

Adli kontrol kararı verilirken şüpheli ya da sanığın huzurda bulunma zorunluluğuna yönelik CMK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Tutuklama kararını düzenleyen 101. madde, “*Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.*” demek suretiyle tutuklama kararının şüpheli ya da sanığın yüzüne karşı verilmesi gerekliliğini örtük olarak düzenlemiştir. Bu hükümde, tutuklama tedbirinin doğrudan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına müdahale oluşturması bakımından Anayasa'nın 19'uncu ve AİHS'in 5'inci maddesindeki güvenceleri içerecek şekilde düzenlendiği görülmektedir. Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, AİHS ve Anayasa'nın ortak koruma alanında kalan haklar şunlardır: bilgilendirilme hakkı; yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı; derhal hâkim önüne çıkarılma hakkı; makul sürede serbest bırakılma hakkı; etkili başvuru hakkı; tazminat hakkı.¹⁹ Tutuklama kararının yüze karşı verilmesi özellikle hâkim önüne çıkarılma, bilgilendirilme ve etkili başvuru hakları bakımından önemlidir.

Nuhoğlu-Yenisey'e göre prensip olarak adli kontrol kararının da yüze karşı verilmesi gerekir. Fakat alternatif tedbir olma mahiyeti gereği bu kararların gıyaben verilmesinin önünde herhangi bir engel yoktur.²⁰ Bu konuda açık bir düzenlemenin olmaması gerçekten de doktrinde farklı yorumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir başka görüş ise adli kontrolün yalnız istem şartına bağlanmış olmasına yoğunlaşır. Bu noktada, kanun koyucu ilave bir şart koymadığından yoklukta karar vermeye engel bir durum da söz konusu olmayacaktır.²¹ Adli kontrol kararlarının şüpheli ya da sanığın yokluğunda da verilebileceğine dair görüşlerin temelde iki argümana dayandığı söylenebilir; bunlardan ilki kanunda bu

¹⁸ Göçmen, s. 1791.

¹⁹ Tolga Şirin, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-1, Ankara: Avrupa Konseyi, 2018, s. 153.

²⁰ Nuhoğlu-Yenisey, s 345.

²¹ Bkz. Şahin, s.238; Zekeriya Yılmaz, Adli Kontrol, Ankara: Ankara Barosu Dergisi, Sayı:1, 2006 s.58-60.'dan aktaran Göçmen, s. 1792; Ali Parlar-Muzaffer Hatipoğlu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, C.1 ve C.2, Ankara: Yayın Matbaacılık, 2008, s.462.

yönde açık bir düzenlemenin olmayışı; ikincisi ise adli kontrolün tutuklamaya nazaran daha hafif bir tedbir oluşudur.²²

Kararın muhakkak şüpheli ya da sanığın hazır olması hâlinde verilebileceğine dair görüşler için ise temel argüman, tutuklama usul hükümlerinin kıyasen uygulanacağı yönündedir. Bilindiği üzere, ceza muhakemesi hukukunda kıyas mümkündür. Kanun koyucu adli kontrolü açıkça tutuklamaya alternatif olarak düzenlemiştir. Bu nedenle adli kontrol kurumunun uygulanması esnasında ortaya çıkabilecek sorunlar bakımından tutuklama hükümlerine bakmak gerekir.²³

Bu tartışmalar ışığında sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı” bağlamında bir değerlendirme yapmak, konu hakkında kategorik bir belirlemeye ulaşmamız için yardımcı olabilecektir. Zira daha önceki paragraflarda da işaret ettiğimiz üzere bu hakka yapılacak müdahale neticesinde birçok alt hak ortaya çıkar. Bu alt hakların şüpheli ya da sanığa ne şekilde sunulacağının incelenmesi çalışmamızın yoğunlaştığı soru için önemlidir.

5. KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ HAKKI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

Yükümlülükler başlığı altında da ifade ettiğimiz üzere CMK md.109’un sunmuş olduğu tedbir kataloğu, soruşturma ve kovuşturma makamlarına fazla sayıda seçenek sunar. Söz konusu Anayasa ve AİHS ve bu doğrultuda da Anayasa Mahkemesi (“AYM”) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM”) içtihadına uygunluk olduğunda ise yapılacak değerlendirmede bu çeşitliliğe koşut olarak her bir tedbirin niteliği dikkate alınmalıdır.²⁴ Zira daha önce de belirttiğimiz üzere geniş katalog vasıtası ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mülkiyet hakkına, özel hayata saygı hakkından etkili başvuru hakkına kadar birçok temel hak ve özgürlüğe müdahale imkânı mevcuttur. Adli kontrol kararlarının yoklukta verilip verilemeyeceğine dair kategorik bir belirleme yapabilmek için

²² A. Duygu Özveren, Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde “Adli Kontrol”, Ankara: TBB Dergisi, Sayı 81, 2009 s. 30.

²³ Fulya Korkmaz, Adli Kontrol, Malatya: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:1 Yıl 2015, s. 537.

²⁴ Göçmen, s. 1754.

kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamında yapılacak inceleme oldukça önemli gözükmektedir.

Demokratik toplumun temelini oluşturduğu kabul edilen özgürlük ve güvenlik hakkı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 19'uncu maddesinde yer almaktadır.²⁵ Uluslararası metinlerde ise İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde

²⁵Anayasa md. 19:

(1) Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: (2) Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. (3) Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir. (4) Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılmaya kadar bildirilir. (5) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hâl, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir. (6) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir. (7) Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir. (8) Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. (9) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.”

düzenlenmiştir.²⁶ Bu hakka müdahaleden bahsedilebilmesi için kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılması gerekir. Kişi özgürlüğü klasik anlamıyla fiziki özgürlüğü tanımlar.²⁷ Özgürlüğe yapılacak müdahalenin tanımı konusunda doktrinde birçok farklı görüş bulunsa da AİHM ve AYM pratiğinde temelde her somut olay için özel bir değerlendirme yapılmaktadır. Her iki mahkeme de, önüne gelen uyuşmazlıkta özgürlük ve güvenlik hakkı kapsamında sırasıyla; bir müdahalenin varlığı, müdahalenin kanuniliği, sebebe uygunluğu ve ölçülülüğü yönünden inceleme yapar. Bunlar, özgürlükten yoksun bırakmanın temel hak ve özgürlüklere uygun sayılmasının şartlarıdır.²⁸

²⁶ AİHS md. 5:

(1) Herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Aşağıdaki haller dışında ve kanunun öngördüğü bir usule uyulmadıkça, hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz: (a) Bir kişinin, yetkili mahkemenin mahkûmiyet kararından sonra kanuna uygun olarak tutulması; (b) Bir kişinin, mahkemenin kanuna uygun bir kararına uymaması nedeniyle veya kanunun öngördüğü bir yükümlülüğü yerine getirmesini sağlamak için kanuna uygun olarak gözaltına alınması veya tutulması; (c) Bir kişinin, suç işlediğinden makul şüphe duyulması üzerine veya suç işlemesini engellemek ya da işledikten sonra kaçmasını önlemek için kendisini tutmayı gerektiren makul nedenler bulunması halinde, kanunen yetkili makamların önüne çıkarmak amacıyla kanuna uygun olarak gözaltına alınması veya tutulması; (d) Bir küçüğün eğitiminin izlenmesi amacıyla kanuna uygun bir kararla tutulması veya kendisini kanunen yetkili makamların önüne çıkarmak amacıyla kanuna uygun olarak tutulması; (e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek için bunu taşıyanların, akıl hastası, alkolik, uyuşturucu bağımlısı olanların veya serserilerin kanuna uygun olarak tutulması; (f) Ülkeye izinsiz girmek isteyen bir kişinin girişinin önlenmesi veya hakkında sınır dışı etme veya iade kararı alınan kişinin sınır dışı edilmesi veya iadesi için kanuna uygun olarak gözaltına alınması veya tutulması. (2) Gözaltına alınan her kişi, gözaltına alınma nedenleri ile kendisine isnat edilen suç hakkında anlayabileceği bir dilde derhal bilgilendirilir. (3) Bu maddenin birinci fıkrasının c) bendine göre gözaltına alınan veya tutulan bir kişi, derhal bir hâkim veya hukuken yargılama yetkisine sahip diğer bir görevlinin önüne çıkarılır; bu kişi makul bir sürede yargılanma veya yargılama sürerken salıverilme hakkına sahiptir. Salıverme, bu kişinin duruşmada hazır bulunması için güveneye bağlanabilir. (4) Gözaltına alınma veya tutulma nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kişi, tutulmasının kanuniliği hakkında süratle karar verebilecek ve tutulması kanuni değilse salıverilmesine hükmedebilecek bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. (5) Bu madde hükümlerine aykırı olarak gözaltına alınmaktan veya tutulmaktan mağdur olan herkes, icrası mümkün bir tazminat alma hakkına sahiptir.”

²⁷ Şirin, s. 22.

²⁸ A.g.e., s. 61.

Konumuz bakımından CMK'nın 109/3-j hükmü gereği "konutunu terk etmeme" tedbirinin özgürlük ve güvenlik hakkıyla olan ilişkisi incelenecektir. AİHM kararlarında, kişinin 24 saat boyunca evinden çıkmaması şeklindeki tedbirler bu hakka yapılan bir müdahale olarak kabul edilmektedir.²⁹ Mahkemenin bu yönde bir belirlemeye gitmesindeki temel nedenin müdahalenin kesintisizliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Zira mahkeme belirli süreyle bir yeri terk etmeme ya da belirli yerlere gitmemeye yönelik tedbirler için daha çok seyahat özgürlüğü bağlamında bir değerlendirme yapmaktadır.³⁰

Daha önce ifade ettiğimiz üzere kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı beraberinde; bilgilendirilme hakkı, yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı, derhal hâkim önüne çıkarılma hakkı, makul sürede serbest bırakılma hakkı, etkili başvuru hakkı ve tazminat hakkını getirir. Bu hakka yapılacak olan müdahalelerde kamu makamları, AİHS ve Anayasa ile korunan bu güvence mekanizmalarını işletmek zorundadır.

Adli kontrol tedbirlerine duruşmasız olarak hükmedilip hükmedilemeyeceği sorusuyla alakalı olarak, "konutu terk etmeme" tedbirinin duruşmasız olarak verilmesi durumunda yukarıda bahsedilen güvencelerin durumunun ne olacağı sorusu ilgi çekicidir. Bu bakımdan adli kontrol tedbirlerinin infazı ile alakalı kısa bir bilgilendirme yapmak, kararın kendisi ile infazının birbirine karıştırılmaması için önemlidir. Zira duruşmasız olarak verilecek konutu terk etmeme tedbirinde müdahale, kararlar değil kararın infazı ile ortaya çıkacaktır.

a. Tedbirin İnfazı

CMK'da özel bir düzenleme yer almadığı için md.36/2 gereği adli kontrol tedbirlerinin infazı noktasında da Cumhuriyet Başsavcılıkları kendiliğinden görevlidir. Ayrıca, 20.07.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe giren 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanununa göre kurulan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü de tedbirlerin infazı için idari açıdan görevli kılınmıştır. Bu kanuna koşut olarak 18.04.2007 ta-

²⁹ Nikolova/Bulgaristan (2), AİHM, 40896/98, 30/09/2004, § 60.

³⁰ Şirin, s. 32-33; ayrıca bkz: Trijonis/Litvanya, AİHM, 2333/02, 15/12/2005; Mahkeme bu kararda belirli saatlerde evi terk etmesi yasaklanan başvurucu bakımından seyahat özgürlüğü yönünden değerlendirme yapmıştır.

rihli Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği (“DSYMKKY”) çıkartılmış ve kanunun uygulama esasları düzenlenmiştir. Yönetmeliğin amacı; Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulunun, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının, denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının teşkilat, görev ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemek şeklinde tanımlanmıştır.

Yönetmeliğin dördüncü bölümü, adli kontrol yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ayrılmıştır.³¹ Bu başlık altında yer alan hükümlerle CMK ve Çocuk Koruma Kanunu’na göre hükmedilen adli kontrol tedbirlerinin ne şekilde infaz edileceğine yer verilmiş, her yükümlülük bakımından ayrı birer madde ile düzenleme yapılmıştır. Şöyle ki, 19 ile 30’uncu maddeler arasında sırasıyla; yurtdışına çıkmama, belirli yerlere belirtilen süreler içinde başvurma, çağrılara ve kontrol tedbirine uyma, taşıtları kullanmama ve sürücü belgesini teslim etme, tedavi ve muayene tedbirine uyma, güvence verme, silah bulundurmama ve taşıyamama, mağdurun haklarının güvence altına alınması, aile yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ve nafakanın ödenmesine dair güvence, belirlenen çevre sınırları dışına çıkmama, belirlenen bazı yerlere gidememe ya da ancak bazı yerlere gidebilme ve son olarak belirli kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmama tedbirlerinin infaz şekillerine yer verilmiştir. Bu sayılan tedbirlerin son üç tanesi Çocuk Koruma Kanunu’nun 20’inci maddesinde sayılan tedbirlerin infazına ilişkin olup kalanları CMK md.109’da yer alanlar içindir. Belirli yerleşim yerini terk etmeme ve belirlenen yer veya bölgelere girmeme tedbirleri esasen CMK md.109/3-k, 1’de de düzenlenmiş olsa da, bu iki tedbirin konutu terk etmeme tedbiri ile birlikte 02.07.2012 tarihli 6352 sayılı kanunun 98. maddesi vasıtasıyla CMK’ya girmiş olduğunu unutmamak gerekir. Zira bu üç tedbir, CMK’nın ilk hâlinde yoktur. Anılan yönetmeliğin 2007 tarihli olması ve CMK’da yapılan 2012 değişiklikleri sonrasında güncellenmemiş oluşu, konutu terk etmeme

³¹ DSYMKKY Md. 17:

Adli kontrol

5271 sayılı Kanunun 109 uncu maddesi ile 5395 sayılı Kanunun 20’nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde sayılan adli kontrol tedbirlerine karar verilmesi hâlinde, tedbir kararlarının yerine getirilmesinin usul ve esasları bu Yönetmelik hükümlerine göre belirlenir.

tedbiri için neden bir düzenleme bulunmadığı sorusuna yanıt vermektedir.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (“DSHY”), 5 Mart 2013 tarih ve 28578 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, yönetmeliğin 134’üncü maddesiyle de Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yönetmelikte kronolojinin de müsaade etmesi ile yukarıda anılan konutu terk etmeme tedbirinin infazı ile alakalı düzenlemelere yer verilmiştir. Fakat bir önceki yönetmeliğin aksine bu düzenlemede yönetmelik yazım tekniğinde bir değişikliğe gidilmiş ve her tedbir için ayrı bir madde öngörülmemiştir.

Yönetmeliğin 56 ve 57’inci maddelerinde konutu terk etmeme tedbirinden bahsedilmektedir.³² 57/5’inci madde gereği, hakkında bu yönde bir tedbire hükmedilen şüpheli ya da sanık için elektronik kelepçe uygulamasına gidilebilecektir. Yönetmeliğin 57/1’inci maddesi ile adli kontrol yükümlüsüne yapılacak tebligatın içeriği düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca yapılacak tebligatta; adli kontrol tedbirinin türü, tedbirin ne şekilde ve ne zaman yerine getirileceği, uyulması gereken kurallar, tedbire uymamanın sonuçları ile adli kontrol tedbirinin gereklerinin derhal yerine getirilmesi gerektiği açıklanır. Duruşmasız olarak verilecek konutu terk etmeme tedbiri kararı sonrası şüpheli ya da sanık, tedbirden ancak tebligat vasıtası ile haberdar olabilecektir. Bu durumda en azından tebligatın içeriğinin bilgilendirilme hakkını korur nitelikte olması gerekir. Kişi özgürlüğüne yapılacak müdahalede kişiye sunulması gereken bilgilendirme hakkının kapsamında isnat edilen suçun ne olduğunun muhakkak yer alması gerekir.³³ Hakkın nihai kapsamının her somut olay bakımından ayrıca değerlendirilmesi gerekse de, bazı durumlarda müdahalenin temellerinin ve delillerin, şüpheli ya da sanığın başvuru hakkını

³² DSHY md. 56:

Adli kontrol tedbirleri

(1) Adli kontrol tedbirlerinden;

...

h) Konutunu terk etmemek: Şüpheli veya sanığın mahkeme tarafından belirlenen konutunu mazereti olmaksızın veya izin olmaksızın terk etmemeyi,

³³ Şirin, s. 157-160.

kullanabilmesine olanak verecek şekilde açıklanması gerekmektedir.³⁴ Fakat buna karşın 57. madde gereği çıkartılan tebligatta adli kontrol tedbirine hükmedilen kararın dahi yer almadığı görülmektedir.

Burada incelenmesi gereken bir diğer konu ise elektronik kelepçe prosedürünün ne şekilde gerçekleşeceği. Yönetmeliğin 105'inci maddesi elektronik kelepçenin nasıl takılacağını düzenlemiştir.³⁵ Bu hüküm uyarınca yükümlü, denetimli serbestlik personeli tarafından bilgilendirilmelidir. Fakat bu bilgilendirilmenin içeriğinde hangi unsurların olacağına dair açık bir düzenleme yoktur. Hatta, hükmün ikinci cümlesinden anlaşıldığı kadarıyla bu bilgilendirme esasen elektronik kelepçenin teknik kullanım esaslarına yönelik olacaktır.

Görüldüğü üzere adli kontrol tedbirlerinin infaz esaslarını düzenleyen yönetmelik hükümlerinde konutu terk etmeme tedbirinin ne şekilde infaz edileceğine dair özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte, tebligatı düzenleyen maddeyle sunulan içerikte adli kontrol kararının bile olmadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda, müdahalenin gerçekleşeceği an olan elektronik kelepçenin takılması anında da bilgilendirilme hakkı kapsamındaki unsurların şüpheli ya da sanığa sunulması normatif açıdan korunmamıştır.

³⁴ Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya, AİHM, 36378/02, 12/04/2005, § 427; Çonka/Belçika, AİHM, 51564/99, 05/02/2002, § 50.'den aktaran Şirin, s. 157.

³⁵ DSHY md. 105

(1) Elektronik cihazlar kullanılmak suretiyle izlenmesine karar verilen yükümlüler, görevli denetimli serbestlik personeli tarafından bilgilendirilir. Elektronik cihazın özelliğine göre yükümlü müdürlüğe davet edilerek veya yükümlünün evine gidilerek elektronik izleme ünitesi kurulur ve devreye sokulur. Elektronik cihazlarla takip edilecek yükümlünün kimlik bilgileri görevli personel tarafından kontrol edilir.

(2) Yükümlü, elektronik kelepçe, diğer cihazlar ve ilgili ünitenin kullanımı ile uyulması gereken kurallar ve uymamanın sonuçları konusunda yazılı olarak bilgilendirilir.

(3) Elektronik cihazlar kullanılmak suretiyle takibine karar verilen yükümlü, elektronik kelepçe takılmasına ve ilgili ünitenin kurulmasına rıza göstermek, cihazları kullanılır durumda bulundurmamak, kararın infazı için gerekli olan kısıtlamalara ve cihazların kullanımına ilişkin belirlenen kurallara uygun hareket etmek zorundadır. Bu kurallara aykırı davranış yükümlülüğünün ihlali sayılır.

(4) İzleme merkezi tarafından yükümlünün kurallara aykırı davrandığının belirlenmesi halinde, müdahale ekibi durumdan derhal haberdar edilir. Elektronik izleme şube müdürlüğü, yükümlünün kurala aykırı davranışını denetimli serbestlik müdürlüğüne yazılı olarak da bildirir. Kurala aykırı davranışın vaka sorumlusu tarafından yükümlülüğünün ihlali olarak değerlendirilmesi halinde durum komisyona iletilir.

Yapılan bu kısa değerlendirmede, özgürlük hakkına yapılacak bir müdahale halinde sunulması gereken haklardan en başta gelen bilgilendirilme hakkı kapsamında ne gibi sorunlar olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, özgürlüğüne müdahalede bulunulan kişinin diğer haklarının da ne şekilde korunacağına dair düzenleme eksiklikleri mevcuttur. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına başka şekillerde yapılan müdahaleleri düzenleyen hükümlere bakıldığında, bu alt hak ve güvencelerin ne şekilde korunduğu ve bu düzenlemelerin AİHS ve Anayasa ile ne ölçüde uyumlu olduğu tespit edilebilecektir. Örneğin yakalama, gözaltı ve tutuklama olarak sayılabilecek kişi özgürlüğüne klasik müdahale süreçleri bakımından alt güvenceler iç hukuktaki bazı normlarla şu şekilde sağlanmaktadır:

Bilgilendirilme Hakkı: CMK md. 90/4: “Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanuni haklarını derhal bildirir.”, PVSK md. 13: “Yakalanan kişilere, yakalama sebebi herhalde yazılı ve bunun mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhal; toplu suçlarda ise en geç bu kişiler hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.”, Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği md. 6: “Yakalanan kişiye, suç ayrımı gözetilmeksizin yakalama sebebi ve hakkındaki iddialar ile susma ve müdafiden yararlanma, yakalanmaya itiraz etme hakları ile diğer kanunî hakları ve itiraz hakkını nasıl kullanacağı, herhâlde yazılı, bunun hemen mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl bildirilir.”

Yakınlarına Haber Verilmesini İsteme Hakkı: CMK md. 95: “Şüpheli veya sanık yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir.” PVKS md. 13: “Kişinin yakalandığı, istediği kanunî yakınlarına derhal bildirilir.” Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği md. 8: “Yakalanan kişinin; ... yakalandığı, gözaltına alındığı veya gözaltı süresinin uzatıldığı Cumhuriyet savcısının emriyle gecikmeksizin bir yakınına veya belirlediği bir kişiye haber verilir.”

Derhal Hâkim Önüne Çıkartılma Hakkı: CMK md. 94/2: “...soruşturma ve kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkeme önüne çıkartılır.” CMK md. 91/7: “Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ce-

za hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur.”

Makul Sürede Salıverilme Hakkı: CMK md. 91/5: “...yakalanan kişi, müdafii veya kanuni temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir.” CMK md. 104/1: “Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.”

Tazminat Hakkı: CMK md. 141/1: “Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, b) Kanunî gözetim süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan, ... Devletten isteyebilirler.”

Etkili Başvuru Hakkı: CMK md. 91/5: “Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir.” CMK md. 101/5: “Bu madde ile 100’üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.”

Çalışmanın bu safhasında, infaz rejimi de dikkate alınarak konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirine duruşmasız olarak hükmedildiği takdirde kişiye sunulması gereken hakların durumunun ne olacağı ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

b. Bilgilendirilme ve Yakınlara Haber Verilmesini İsteme Hakları Bakımından

Bilgilendirilme hakkı yalnız tutuklama veya gözaltı ile sınırlı olmayıp kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yapılan her tür müdahale için korunması gereken otonom bir haktır.³⁶ Bu hak aynı zamanda tutulan kişinin tutma durumu ile alakalı olarak başvuru haklarını kullanabilmesi açısından da hayati önemdedir.³⁷ Her olayın kendine özgü niteliğine bağ-

³⁶ Van der Leer/Hollanda, AİHM, 11509/85, 21/02/1990, § 27.

³⁷ Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık, AİHM, 12244/86, 30/08/1990 § 40; Çonka/Belçika, § 50.

lı olarak bilgilendirmenin derhal yapılması gerektiği kabul edilir.³⁸ Bilgilendirmenin içeriğine gelindiğinde ise mahkeme, bilgilendirmenin iddia-namede yer alacak tüm unsurları taşımak zorunda olmadığını belirtmektedir. Fakat, her hâlde, bilgilendirmenin içeriğinde tutmanın hukuki ve fiili nedenlerine yer verilmeli, olayın kendine özgü niteliği el verdiğince tutulan kişinin delillere temas etmesine dahi imkân sağlanmalıdır.³⁹

Adli kontrol tedbirlerinden konutu terk etmeme tedbirine duruşmasız olarak karar verildiği takdirde ortaya şöyle bir tablo çıkar: Kararın infazıyla birlikte ilgili kişinin özgürlük hakkına bir müdahalede bulunulur; bu müdahale gereği AİHS md.5, Anayasa md.19 ve AİHM ile AYM içtihatlarına koşturularak sayılan alt hakların kişiye sunulması gerekir; karar duruşmasız olarak verildiğinden kişinin müdahalenin hukuki ve fiili nedenlerini öğrenebilmesi için elinde yalnızca tebligat ve infaz esnasında yapılacak bilgilendirilme seçenekleri kalır; tedbirlerin infazını düzenleyen kanun ve yönetmelikte bu tedbire hasredilmiş özel bir düzenleme olmadığından ve tebligat ile elektronik kelepçe kurulumunu düzenleyen hükümlerin içeriği, Sözleşme ve Anayasa ile uyumsuz olduğundan bilgilendirilme hakkının nasıl kullanılacağına dair geniş bir boşluk ortaya çıkar. Sonuç olarak, kişi, müdahale hakkında bilgilendirilmeden tutulmuş olur. Karar duruşmalı olarak verildiği takdirde şüpheli ya da sanık hâkim tarafından sorgulanacağından CMK md.147'deki usul söz konusu olacak ve durum değişecektir.

Kararın duruşmalı olarak verilmesi şüpheli ya da sanığa bir önceki başlıkta sayılan düzenlemelerden ayrıca CMK md.147 uyarınca bazı ek güvenceler sunar. Zira istem üzerine adli kontrol tedbirine hükmedecek olan sulh ceza hâkimi, öncelikle şüpheli ya da sanığı sorguya çekecek, kişiye meramını anlatma fırsatı sunacaktır. Sorgu kurumunu düzenleyen CMK md.147'ye göre kimlik tespitinin ardından şüpheli ya da sanığa yüklenen suç anlatılır; müdafii seçme hakkının bulunduğu, talep ettiğinde ise ücretsiz bir müdafinin kendisini savunmak üzere görevlendirileceği izah edilir; ardından ise derhal istediği yakınına haber verilir.⁴⁰ Bu hü-

³⁸ Khlaifia ve Diğerleri/İtalya [BD], AİHM, 16483/12, 15.12.2016 § 115; Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık, § 40; Murray/Birleşik Krallık [BD], AİHM, 14310/88, 28/10/1994, § 72.

³⁹ Şirin, s. 157; Shamayev/Gürcistan ve Rusya, § 427; Çonka/Belçika, § 50.

⁴⁰ CMK md. 147:

küm gereği, duruşma yapıldığı takdirde bilgilendirilme ve yakınlarına haber verilmesini isteme haklarının şüpheli ya da sanığa daha açıkça sunulduğu görülmektedir.

Yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı bakımından bir değerlendirme yapmadan önce bu hakkın konumunu belirlemek gerek. Özgürlük ve güvenlik hakkı ile birlikte gelen alt haklardan sadece yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı AİHS’te yer almaksızın yalnız Anayasa’da düzenlenmiştir. Burada tartışılması gereken iki konu göze çarpar; bunlardan ilki Anayasa md.148/3 gereği bu hakkın ikili koruma alanında olup olmadığı, ikincisi ise bu şekilde değerlendirilse dahi konut hapsinin bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. İkinci tartışmanın kaynağı Anayasa’nın AİHS’in aksine yalnız “yakalama” ve “tutuklama” terminolojisini tercih etmesi ile alakalıdır. Zira AİHS’ in kullandığı “tutma” (detention) terimi, birçok müdahaleyi bu içerikte değerlendirebilmemize izin vermektedir. Temelde birçok farklı görüş bulunsa da AİHM’nin kişinin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı durumlarda yakınlarına haber verilmesini isteme hakkına sahip olmasını zorla kaybetme ile alakalı olarak AİHS md.3 kapsamında değerlendirdiğini ifade etmemiz gerekir.⁴¹ Özgürlüğüne müdahalede bulunan kişinin yakınlarına haber verilmesini istemesi, zorla kaybetme ve işkence başlıkları altında özel öneme sahiptir. Burada amaçlanan, kişinin uzun süre iletişimsiz kalmasının önüne geçilerek bu risklerin azaltılmasıdır.⁴² Konutu terk etmeme tedbiri bakımından zorla kaybetme durumunu, yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirleriyle benzer şekilde değerlendirmek doğru olmaz. Zira bu güvenceyle, klasik tedbirler bakımından, kişinin tutulduğu yerin denetlenebilir şekilde kayıt altına alınması ve aile fertleri tarafından bi-

(1) Şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

...

b) Kendisine yüklenen suç anlatılır

...

d) 95 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir

⁴¹ Hülya Dinçer, “Kayıpları Görünür Kılmak: Birleşmiş Milletler Zorla Kaybedilmeye Karşı Herkesin Korunmasına Dair Sözleşme”, Hafıza Merkezi, <https://goo.gl/RZ95MS>’den aktaran (bu makale için erişim tarihi: 26.02.2019) Şirin, s. 164.

⁴² Şirin, s. 164.

linmesi sağlanmakta iken konutu terk etmeme tedbirinde kişinin yeri zaten bellidir. Aynı zamanda özgürlüğe yapılan klasik müdahalelerden ayrı olarak tutma yeri de kamu organlarına tahsis edilmemiştir. Bu durumda konutu terk etmeme tedbiri bakımından yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı ile amaçlanan kamusal menfaatin klasik tedbirlere nazaran daha farklı şekilde değerlendirilmesi gerekir. Hakkın yer aldığı Anayasa md. 19’da tercih edilen terimlerin “yakalama” ve “tutuklama” olarak sınırlanmış olması da bu durumu görece doğrular. Konutu terk etmeme tedbiri ile karşılaşan kişinin kendi konutu içerisinde yakınlarıyla sınırsız şekilde iletişim kurabileceği bir karine olarak kabul edildiği takdirde bu hakla amaçlanan kamusal menfaatin konutu terk etmeme tedbiri için mevcut olmadığı söylenebilir. Fakat bu durumda da konut içerisinde sınırsız iletişim karinesinin sınanması zorunluluğu ile karşı karşıya kalırız. Konutunda yalnız yaşayan ve kitle iletişim araçlarını kullanma imkanı olmayan birinin bu tedbir yoluyla tutulması halinde “iletişimsizlik” ihtimalinin yeniden ortaya çıkması söz konusu olabilecektir. Her halde, bu hakkın (varlığının konutu terk etmeme tedbiri ile tutulan kişi bakımından da kabul edilmesi halinde) ne şekilde kullanılacağına yönelik yasal düzenleme eksikliği burada da benzer şekilde kendini gösterir.

Bu tartışmalar atlanıp kararın duruşmasız verilmesi halinde hakkın ne şekilde korunacağına baktığımızda ise durumun bilgilendirilme hakkı ile benzer olduğu görülebilir. Zira infaz esaslarını düzenleyen kanun ve yönetmelikte bu hakkın nasıl kullanılacağına dair de bir düzenleme yapılmamıştır. Buna karşın CMK md.147/1-d gereği kararın duruşmalı olarak verilmesi halinde kişi, yakınlarına haber verilmesini isteme hakkını kullanabilecektir. Kişi özgürlüğüne doğrudan bir müdahale niteliği taşıyan bu tedbire duruşmasız olarak hükmedildiğinde, bilgilendirilme ve yakınlarına haber verilmesini isteme haklarının ne şekilde kullanılacağı belirsizdir. Fakat bu belirsizlik, bilgilendirme hakkı bakımından, her olay için infaz esnasında kişiye fiili olarak kullanıldığı takdirde ortadan kaldırılabileceği gibi; kararın infazını düzenleyen yönetmelikte yapılacak bir değişiklikle de sorunun önüne daha kesin olarak geçilebilir. Yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı bakımından ise; bu hakla amaçlanan kamusal menfaatin konutu terk etmeme tedbiri yönünden söz konusu olmadığı kabul edilirse hâlihazırda bir hak ihlali durumuyla karşılaşılmaz. Fakat bu hakkın da, tıpkı diğerleri gibi konutu terk etmeme tedbiri için kişiye sunulması gerektiği kabul edilirse, bilgilendirilme hakkı ile benzer bir durumla karşı karşıya kalırız. Derhal hâkim önüne

çıkarılma ve etkili başvuru hakları bakımından ise problem çok daha derindir.

c. Derhal Hâkim Önüne Çıkarılma ve Etkili Başvuru Hakları Bakımından

Bir suç şüphesi ile özgürlük hakkına müdahale edilen kişi derhal hâkim önüne çıkarılma hakkına sahiptir. Normatif çerçeveye bakıldığında bu hak ile korunmak istenen hukuki değer ve gayenin, hâkim kararı olmaksızın tutulan kişilerin durumunun bu konu hakkında karar verebilme yeteneğine sahip bir hâkim tarafından değerlendirilmesi olduğu görülmektedir.⁴³ Anayasa'nın 19. ve AİHS'in 5'inci maddesinde yer alan, hâkim kararı olmaksızın azami tutma sürelerine de bakıldığında bu durum doğrulanmaktadır. Keza CMK'nın gözaltını düzenleyen hükümleri de sözleşme ve Anayasa ile uyumludur.⁴⁴

⁴³ Şirin, s. 166-167.

⁴⁴ CMK md. 91:

(1) Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir. (Değişik ikinci cümle: 25/5/2005 – 5353/8 md.) Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez.(Ek cümle: 25/5/2005 – 5353/8 md.) Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz.

...

(3) Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.

...

Terörle Mücadele Kanunu Geçici Madde 19:

(Ek: 25/7/2018-7145/13 md.) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından:

a) Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemez. Delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle gözaltı süresi, birinci cümlede belirtilen sürelerle bağlı

Adli kontrol normlarının durumu ise geleneksel koruma tedbirlerinin birbirleri ve üst normlarla olan ilişkisinden çok daha karışıktır. Gözaltına alınan kişi Anayasa ve AİHS'e uygun şekilde yürürlükte olan CMK hükümlerine göre fiziken derhal hâkim önüne çıkarılabilmektedir. Fakat, konutu terk etmeme tedbirine duruşmasız olarak karar verildiğinde görüntü şu şekilde olur; tedbirin infazı ile özgürlük hakkına müdahale gerçekleşir ve bu müdahale zaten hâkim kararı ile gerçekleştiğinden otomatik bir hâkim önüne çıkarılma imkânı kişiye sunulmaz. Tutulan kişinin derhal hâkim karşısına çıkarılması, özellikle dezavantajlı gruplar bakımından özel öneme sahiptir. Zira hâkim önüne çıkarılma hakkı talepten bağımsız şekilde işletildiğinde özellikle bu grupların korunması sağlanabilecektir.⁴⁵ Adli kontrol yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin hâkim karşısına çıkma ihtimali, yalnız bu karara itiraz sürecinde gündeme gelebilecektir. İtiraz konusunu da etkili başvuru hakkı bakımından değerlendirmek gerekir.

Etkili başvuru hakkını bu bağlamda değerlendirebilmek için adli kontrol kararlarına karşı itirazı düzenleyen CMK hükümlerine bakmak gerekir. CMK'nın 111'inci maddesine göre adli kontrol kararlarına itiraz edilebileceği gibi, şüpheli ya da sanık bu kararların kaldırılmasını her an talep edebilmektedir.⁴⁶ Adli kontrol hükümlerinin düzenlendiği yerde itirazın ne şekilde karara bağlanacağına dair ilave bir hüküm yoktur. Burada da itiraz prosedürünün düzenlendiği kanun yolu bölümüne bakmakta yarar vardır: CMK md.271 gereği kanunda aksi bir düzenleme bulunmadığı hallerde itiraz üzerine duruşmasız olarak karar verilir.⁴⁷

kalmak kaydıyla, en fazla iki defa uzatılabilir. Gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin karar, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine yakalanan kişi dinlenilmek suretiyle hâkim tarafından verilir. Yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da bu bent hükümleri uygulanır.

⁴⁵ Şirin, s. 168.

⁴⁶ CMK md. 111:

(1) Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme 110 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre beş gün içinde karar verebilir. (2) Adli kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir

⁴⁷ CMK md. 271:

(1) Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafî veya vekil dinlenir.

CMK'nın geriye kalan kısmında da adli kontrol tedbirlerine karşı itiraz üzerine yapılacak incelemelerin duruşmalı olarak yapılacağına dair bir düzenleme bulunmadığından, özgürlüğüne müdahalede bulunulan kişinin itiraz yoluyla dahi hâkim karşısına çıkma şansı olmayacaktır. Peki itirazdan ayrıca, tedbirin kaldırılmasına yönelik talepler ne şekilde incelenecektir? Bu konuda da 111'inci maddenin sunduğu eskiz, hâkim önüne çıkarılma ve etkili başvuru hakları bakımından oldukça yetersizdir. Zira 111/1'e göre riayet edilmesi gereken tek usul işlemi Cumhuriyet savcısının görüşünün alınmasıdır. Aynı zamanda karar verme için öngörülen süre de beş gün olduğundan, incelemenin duruşmalı olarak yapılacağı düşünüldüğünde dahi AİHM içtihadıyla bir uyumsuzluk ortaya çıkar. Mahkeme, davanın özel bir zorluğu olmadığı takdirde dört günlük tutma durumunda dahi ihlal belirlemesi yapabilmektedir.⁴⁸

Tüm bunların dışında derhal hâkim önüne çıkarılma ve etkili başvuru hakları bakımından en önemli tartışmalardan biri de silahların eşitliği başlığı altında yapılabilir. Esasen AİHS md.6'da adil yargılanma hakkı başlığı altında korunan çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkesi, konu kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı olduğunda md.5/4 kapsamında değerlendirilir ve bu yönden incelenir. Tutulan kişiye sunulması gereken derhal hâkim önüne çıkarılma ve etkili başvuru hakları bağlamında silahların eşitliğinin özel bir görünümü belirir. Bu ilke çok kısaca, uyuşmazlığın taraflarının aynı usul şartları ile iddia ve savunmalarını sunmalarına olanak verilmesi ve bir tarafın diğerine karşı dezavantajlı konuma düşürülmemesi anlamına gelir.⁴⁹

Konutu terk etmeme yönündeki tedbire duruşmasız olarak hükmedilmiş olması doğrudan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin içerdiği mekanizmaların işletilmemesi sonucunu doğurabilir. Zira, daha önceki başlıklarda belirttiğimiz üzere adli kontrol talebinde bulunan Cumhuriyet savcısı, kendi argümanlarını talep yazısında hâkime sunma şansına sahiptir. Fakat tedbir talebinin muhatabı hâkim karşısına çıkartılmadığından isnat edilen suç ve deliller hakkında söz sahibi olmayacaktır. AİHM, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri bağlamında yeri geldiğinde dosya kapsamında yer alan delillerin şüpheliye

⁴⁸ Oral ve Atabay/Türkiye, AİHM, 39686/02, 23.06.2019, § 43; McKay/Birleşik Krallık [BD], AİHM, 543/03, 03/10/2006 § 47; Năstase-Silivestru/Romanya, AİHM, 74785/01, 08.08.2011, § 32.

⁴⁹ Dombo Beheer B.V./Hollanda, AİHM, 14448/88, 27.10.1993, § 33; Şirin s. 220.

gösterilmemesi durumunda dahi ihlal belirlemesi yapabilmektedir.⁵⁰ Hal böyle iken fiziken hâkim karşısına hiç çıkarılmama bu ilke yönünden bir ihlal kararı çıkma ihtimalini güçlendirmektedir.⁵¹

Adli kontrol tedbirlerine duruşmasız olarak hükmedilmesi durumunda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin uygulanma ihtimalinin ortadan kalkması, tedbirin niteliğinden bağımsızdır. Zira, yalnız konutu terk etmeme tedbiri yönünden değil, diğer tüm tedbirler yönünden bu tartışma yapılabilecektir. Buradaki fark, eğer uygulanan tedbir konutu terk etmeme olursa müdahale edilen hak kişi özgürlüğü olacak ve değerlendirme AİHS md.5/4 üzerinden yapılacaktır.⁵² Diğer tedbirler bakımından ise inceleme bir genel hüküm olarak AİHS md.6/3 dahilinde yapılabilecektir.

Aynı zamanda etkili başvuru hakkı başlığı altında ortaya çıkan sorun yalnız duruşmasız karar verilmesi halinde değil, konutu terk etmeme tedbirine duruşmalı olarak karar verilmesi halinde de ortaya çıkabilecektir. Zira, hâkim karşısına çıkarılıp meramını anlatma imkânı sunulan kişi, bu süreç sonunda konutu terk etmeme tedbiri ile birlikte özgürlüğünden yoksun kalırsa, yapacağı başvuru süreci yine CMK md.271 engeline takılacaktır. Prensip olarak, tutulan kişinin etkili başvuru yolunu kullanabilmesi için itiraz merciinde de meramını anlatma imkânına sahip olması gerekir.⁵³

Bilgilendirilme ve yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı bakımından ortaya çıkan uyumsuzluk, etkili başvuru ve derhal hâkim önüne çıkarılma hakları bakımından çok daha derindir. Zira ilk grup için eylemsel bir girişim ya da yönetmelik değişikliği ihlalin önüne geçebilecekken, ikinci grup haklar bakımından doğrudan mevzuat değişikliğine

⁵⁰ Ali Rıza Kaplan/Türkiye, AİHM, 24597/08, 12/11/2014, §§ 33-36.; Selahattin Demirtaş/Türkiye (2), AİHM, 1435/17, 20.11.2018, § 201; Ovsjannikov/Estonya, AİHM, 1346/12 20.02.204 § 72; Fodale/İtalya, AİHM, 70148/01, 23.10.2006, § 41; Korneykova/Ukrayna, AİHM, 39884/05, 19.01.2012, § 68.

⁵¹ Hâkim karşısına çıkartılmadan özgürlükten yoksun bırakılma durumu için ayrıca bkz: Schiesser/İsviçre, AİHM, 7710/76, 04.12.1979, § 31; De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda, AİHM, 8805/79, 8806/79, 9242/81, 11.10.1982, § 51; Nikolova/Bulgaristan, § 49; Aquilina v. Malta [BD], AİHM, 25642/94, 29.04.1999, § 50.

⁵² Reinprecht/Avusturya, AİHM 67175/01, 12.10.2004 § 31; A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık [BD], AİHM, 3455/05 19.02.2009, § 204.

⁵³ Nikolova/Bulgaristan, § 58.

gidilmesi gerekebilir. Özellikle etkili başvuru yolu kapsamında, tedbirin niteliği ve duruşmalı olup olmaması fark etmeksizin, çelişmeli yargılama ilkesi ile sunulması gereken prosedürel garantiler, adli kontrol tedbirleri söz konusu olduğunda sunulamayacaktır.

d. Makul Sürede Serbest Bırakılma ve Tazminat Hakları Bakımından

Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişinin makul sürede serbest bırakılma hakkı hem sözleşme hem de Anayasa’da doğrudan düzenlenmiştir. Bu hak hem AYM hem de AİHM içtihadında “makul sürede yargılanma” hakkı ile ilişkili şekilde incelenmiş ve bu iki hakkın birbirlerinin tamamlayıcısı oldukları vurgulanmıştır.⁵⁴ Konumuz bakımından bu hakkın durumu esasen azami sınırlar meselesinde önem kazanmaktadır.

CMK’da gözaltı ve tutukluluk gibi kişi özgürlüğüne yönelik klasik koruma tedbirlerinin azami süre sınırları düzenlenmiştir. Tutuklanan kişi CMK’nın 102’inci maddesi uyarınca atılı suçun niteliği ile alakalı olarak belirli sürelerin üstünde tutuklu olarak tutulamaz.⁵⁵ Fakat adli kontrol tedbirlerinin hangi süre ile uygulanacağına dair CMK’da özel bir düzenleme yer almamaktadır. Kanunun 111’inci maddesi gereği şüpheli ya da sanık dilediği zaman tedbirin kaldırılmasını talep edebilse de bu tedbirin hangi sürelerin sonunda otomatik olarak ortadan kalkacağı düzenlenmemiştir. Hatta, önceki başlıklarda da ifade ettiğimiz üzere, CMK md.109/7 gereği azami tutukluluk sürelerinin aşılması halinde de adli kontrol tedbirlerine hükmedilebilmektedir.⁵⁶ Bu normatif çerçeve, haliy-

⁵⁴ Wemhoff/Almanya, AİHM, 2122/64, 25.04.1968, § 5; Halas Aslan başvurusu, AYM, 2014/4994, 16.02.2017, § 66; Ayrıca Bkz: Şirin, s. 176.

⁵⁵ CMK md. 102:

(1) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/18 md.) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. (2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez. (1) (3) Bu maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile müdafinin görüşleri alındıktan sonra verilir.

⁵⁶ CMK md. 109:

le müdahalenin süresi konusunda öngörülemez niteliktedir ve makul sürede serbest bırakılma hakkı bakımından oldukça sorunludur.

Benzer problem tazminat hakkı için de söz konusudur. Anayasa md.19 ve sözleşmenin 5'inci maddesi ile ortak koruma sağlanan bu hak gereği; madde fıkralarında öngörülen usullere uyulmaksızın yapılan müdahaleler için tazminat hakkı sunulmalıdır. CMK' nın 141'inci maddesi bu hakka yöneliktir. Bu hüküm gereği:

Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan, c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan, d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen, e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen, f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan, g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan, h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen, i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen, j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen, Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan, Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.

Düzenlemenin içeriği dikkate alındığında, yakalama, gözaltı ve tutuklama gibi kişi özgürlüğüne yapılan klasik müdahalelerde Anayasa ve AİHS'te öngörülen güvenceler sağlanmadığı takdirde kişilere tazminat hakkı tanındığı görülmektedir. Bu düzenleme de yine tazminat hakkının

...

(7) (Ek: 6/12/2006 – 5560/19 md.) Kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında (...) adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.

yer aldığı Anayasa md.19/9 ve AİHS md.5/5 ile uyumlu bir iç hukuk mekanizmasının sağlanması amacı ile getirilmiştir. Bununla birlikte madde metni gereği yalnız özgürlük hakkına yapılan müdahaleler değil, farklı tedbirlerin yanlış uygulanması sonucu ortaya çıkabilecek başka haklara yapılacak usulsüz müdahalelerin de tazminat hakkı ile korunduğu görülmektedir. Buna karşın, adli kontrol tedbirlerinin haksız uygulanması sonucunda kişinin bu madde hükmü vasıtası ile tazminat yoluna başvurması mümkün değildir.⁵⁷ Tedbirlerin haksız uygulanması sonucu tazminat hakkı CMK md.141 kapsamına girmese de, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak temel hak ve özgürlüklere yapılan her türden müdahalede tam yargı yolunun açık olduğunu vurgulayan ve adli kontrol tedbirleri bakımından bu kurala başvurulması gerektiğini savunan görüşler doktrinde mevcuttur.⁵⁸ Fakat bu görüşün, adli kontrol tedbirlerinin “adli” niteliği, münhasıran bir başvuru yolunun öngörülmemiş olması ve her halde bu yolun etkililiği tartışması yapılarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira bu bağlamda, konutu terk etmeme tedbirine haksız bir şekilde hükmedildiği takdirde kişi özgürlüğüne yapılan bir müdahale neticesinde doğrudan bir başvuru yolunun iç hukukta bulunmadığı söylenebilir.

Tazminat ve makul sürede serbest bırakılma hakları bakımından konutu terk etmeme yönündeki adli kontrol tedbirine duruşmalı olarak hükmedildiği durumlarda da Anayasa ve AİHS’te öngörülen müdahale rejimine aykırılık söz konusu olabilecektir. Zira makul sürede serbest bırakılma hakkı bakımından azami sürelerle ilgili bir düzenlemenin olmayışı; tazminat hakkı bakımından ise CMK md.141’in adli kontrol tedbirlerini kapsamıyor oluşu duruşma yapılıp yapılmaması sorunundan bağımsız olarak tartışılmalıdır.

⁵⁷ İnan Yılmaz, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Adli Kontrol, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016 s. 161-165 Ayrıca bkz: Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 2012/23233 E. 2012/24819 K.: “...davacının adli kontrol tedbiri altında geçirdiği sürenin maddi tazminat kapsamına dahil edilemeyeceğinin gözetilmemesini...”

⁵⁸ Bahri Öztürk-Behiye Kazancı Eker-Sesim Soyer Güleç, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013, s.87; Akın Çakın, Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Açısından Adli Kontrol, Adalet Dergisi, S.30, 2008, s. 38; Parlar-Hatipoğlu, s.624; Serdal Baytar, Koruma Tedbirlerinden Doğan Zararın Karşılanması, TBB Dergisi, 2005, s.362, tamamından aktaran Yılmaz, s. 139.

SONUÇ YERİNE

Adli kontrol tedbirleri hakkında yapılacak her değerlendirme, tedbir kataloğunun genişliği ile koşut olarak bir hayli hassas yapılmalıdır. CMK md.109 gereği mülkiyet hakkından seyahat özgürlüğüne, özel hayatın gizliliğinden kişi özgürlüğü ve güvenliğine kadar birçok temel hak ve özgürlüğe müdahale imkânı mümkündür. Bu durumda, tedbir kararlarının duruşmasız olarak verilir verilemeyeceğine dair yapılacak kategorik bir belirleme, bu katalogda yer alan tüm tedbirler için kapsayıcı nitelikte olmalıdır. Bu nedenle incelemenin de katalog vasıtası ile müdahale imkânı bulunan haklardan en hassas korunanı dikkate alınarak yapılması gerekir. CMK md.109/3-j ile bir kişinin konutunu terk etmemesi yönünde bir tedbire karar verilebilecektir. Konutu terk etmeme ve ev hapsi şeklindeki uygulamalar ise yerleşik AİHM içtihadı uyarınca kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına müdahale olarak kabul edilir.

Özgürlüğüne müdahalede bulunulan kişi; bilgilendirilme, yakınlarına haber verilmesini isteme, makul sürede serbest bırakılma, derhal hâkim önüne çıkarılma, etkili başvuru ve tazminat haklarına sahiptir. Adli kontrol tedbirlerinden konutu terk etmeme tedbirine hükmedildiği takdirde bu hakların nasıl sağlanacağı konusunda ise yasal çerçeve öngörülebilir bir izlek sunmamaktadır. Kararın duruşmasız verilir verilmediğinden bağımsız olarak bazı haklar bakımından herhangi bir koruma mekanizmasının öngörülmediği tespit edilmiştir. Bunun yanında, kararın duruşmalı olarak verildiği hallerde ise özellikle bilgilendirilme ve yakınlarına haber verilmesini isteme haklarının etkin şekilde kullanılabilmesi, aksi durumda, bu hakların durumunun ne olacağının belirsiz olduğu yapılan inceleme sonucunda tespit edilmiştir. Bu nedenle kararın duruşmalı olarak verilmesi her şeyden önce bu iki hakkın korunmasını sağlayacağından uygulamanın bu yönde olması gerekir. Fakat burada, yakınlarına haber verilmesini isteme hakkının mevcudiyetinin konutu terk etmeme tedbiri yönünden ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamakta fayda vardır.

Çalışmanın genelinde görüldüğü üzere temel problem ilgili mevzuatın yetersizliği ile alakalıdır. Zira, adli kontrol kurumunun ceza adalet sistemine girdiği ilk dönemde konutu terk etmeme tedbiri katalogda yer almadığından, ilgili kanun ve yönetmeliklerin kişi özgürlüğüne yapılacak müdahalelerde gerekli usuli güvenceleri sağlamadığı tespit edilmiştir. Bu istikamette çalışmanın başında sorulan, “adli kontrol tedbirlerine

duruşmasız olarak karar verilebilir mi?” sorusunun yanıtının “hayır” olduğu söylenebilir. Fakat bu durumun herhangi bir adli kontrol tedbirine duruşmasız olarak hükmedildiği takdirde Anayasa ve AİHS’e aykırı bir uygulamanın ortaya çıkacağı şeklinde yorumlanmaması gerekir. Zira bu soru üzerine yapılacak kategorik bir belirleme için yalnız konutu terk etmeme tedbiri bakımından bir inceleme yapılmıştır. Bu durumun istisnası ise “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkeleri için söz konusu olabilecektir. Çalışmamızda kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı bakımından AİHS md.5/4 ile özel bir görünümde incelenen bu ilkeler, başka bir çalışmada md.6 kapsamında genel olarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

ALDEMİR, Hüseyin, Yakalama, Gözaltına Alma, Tutuklama, Adli Kontrol Hürriyeti Kısıtlayan Adli Koruma Tedbirleri, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

BAYTAR, Serdal, Koruma Tedbirlerinden Doğan Zararın Karşılanması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 61, 2005, 359-373.

ÇAKIN, Akın, Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Açısından Adli Kontrol, Adalet Dergisi, Sayı: 30, 2008, 27-39.

DİNÇER, Hülya, “Kayıpları Görünür Kılmak: Birleşmiş Milletler Zorla Kaybedilmeye Karşı Herkesin Korunmasına Dair Sözleşme”, Hafıza Merkezi, <https://goo.gl/RZ95MS> (Erişim Tarihi: 26.02.2019).

FEYZİOĞLU, Metin, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespitler ve Değerlendirmeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, No: 62, 2006, 27-61.

GÖÇMEN, Özen Kaya, Adli Kontrol Koruma Tedbirinin İnsan Hakları Işığında Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 65, Sayı: 4, 2016: 1749-1814.

İNCEOĞLU, Sibel, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa: Ece Göztepe ve Aykut Çelebi (haz.), Demokratik Anayasa (1. Baskı) içinde, İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

KORKMAZ, Fulya, Adli Kontrol, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, Cilt:1, 2015, s. 521-543.

KUNTER, Nurullah, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 2010.

ÖZTÜRK, Bahri, Behiye Kazancı Eker ve Sesim Soyer Güleç, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.

ÖZVEREN, A. Duygu, Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde “Adli Kontrol”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 81, 2009, s. 1-42.

PARLAR, Ali ve Muzaffer Hatipoğlu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, C.1 ve C.2, Ankara: Yayın Matbaacılık, 2008.

ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku-I, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

ŞİRİN, Tolga, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-1, Ankara: Avrupa Konseyi, 2018.

TOROSLU, Nevzat ve Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara: Savaş Yayınevi, 2008.

YENİSEY, Feridun ve Ayşe Nuhoglu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

YILMAZ, İnan, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Adli Kontrol, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.

YILMAZ, Zekeriya, Adli Kontrol, Ankara: Ankara Barosu Dergisi, Sayı:1, 2006, s. 33-62.

KARARLAR

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi:

A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık [BD], Appl No: 3455/05, 19.02.2009.

Ali Rıza Kaplan/Türkiye, Appl No: 24597/08, 12/11/2014.

Aquilina v. Malta [BD], Appl No: 25642/94, 29.04.1999.

Çonka/Belçika, Appl No: 51564/99, 05/02/2002.

De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda, Appl No: 8805/79, 8806/79, 9242/81, 11.10.1982.

Dombo Beheer B.V./Hollanda, Appl No: 14448/88, 27.10.1993.

Fodale/İtalya, Appl No: 70148/01, 23.10.2006.

Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık, Appl No: 12244/86, 30/08/1990.

Khlaifia ve Diğerleri/İtalya [BD], Appl No: 16483/12, 15.12.2016.

- Korneykova/Ukrayna, Appl No: 39884/05, 19.01.2012.
McKay/Birleşik Krallık [BD], Appl No: 543/03, 03/10/2006.
Murray/Birleşik Krallık [BD], Appl No: 14310/88, 28/10/1994.
Năstase-Silivestru/Romanya, Appl No: 74785/01, 08.08.2011.
Nikolova/Bulgaristan (2), Appl No: 40896/98, 30/09/2004.
Oral ve Atabay/Türkiye, Appl No: 39686/02, 23.06.2019.
Ovsjannikov/Estonya, Appl No: 1346/12 20.02.204.
Reinprecht/Avusturya, Appl No: 67175/01, 12.10.2004.
Schiesser/İsviçre, Appl No: 7710/76, 04.12.1979.
Selahattin Demirtaş/Türkiye (2), Appl No: 435/17, 20.11.2018.
Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya, Appl No: 36378/02,
12/04/2005.
Trijonis/Litvanya, Appl No: 2333/02, 15/12/2005.
Van der Leer/Hollanda, Appl No: 11509/85, 21/02/1990.
Wemhoff/Almanya, Appl No: 2122/64, 25.04.1968.

Anayasa Mahkemesi Kararı

Halas Aslan başvurusu, Başv. No: 2014/4994, 16.02.2017.

Yargıtay Kararı

Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 2012/23233 E. 2012/24819 K.